

ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜ ಗುರುಸಾರ್ವಭೌಮ ವಿರಚಿತ ಒಂದು ಅಪೂರ್ವ ಕೃತಿಯನ್ನು ಮನನ ಮಾಡೋಣ, ಈ ಕೃತಿಯು ೨೩ ನುಡಿಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ.

ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮಹಾಭಾರತದ ವಿರಾಟಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರತಕ್ಕಂತಹ "ಕೀಚಕವಧೆ" ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಮನೋಹರವಾಗಿ ಶ್ರೀರಾಜರ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಬಂದಿರುವಂತಹ ಅಪೂರ್ವ ಕೃತಿ. ಹೀಗಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಾನುಸಂಧಾನದಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಉತ್ತಮ ಪಕ್ಷ, ಆದ್ದರಿಂದ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡರೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವುದು.

ಭೀಮಸೇನ ಕಾಮಿನಿಯಾದನು ||ಪ||

ಭೀಮಸೇನ ಕಾಮಿನಿಯಾಗಲು |

ಪ್ರೇಮದ ಸತಿಯ ಕಾಮಿಸಿದವನ

ಝಾಮರಾತ್ರಿಗೆ ಸೀಳುವೆನೆನ್ನುತ|

ಸಾಮಜವರದನ ಪಾಡುತಲಿ ||ಅ ಪ||

ಸ್ಥೂಲಾರ್ಥ: ಭೀಮಸೇನ ಕಾಮಿನಿಯಾದನು = ಭೀಮಸೇನನು ಸ್ತ್ರೀವೇಷ ಧರಿಸಿದನು. ಮೂಲತಃ ಕೀಚಕನು ವಿಷಯಾಸಕ್ತ ಪುರುಷರನ್ನೂ ಮತ್ತೂ 'ವಿಷಯಾಸಕ್ತಿ' ಯನ್ನೂ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಿಸಲು, ಲೋಕಕ್ಕೆ ವಿಷಯಾಸಕ್ತ ಪುರುಷರ ಗತಿ ತೋರಿಕೊಡಲೋಸುಗ, ಭೀಮಸೇನ ಸ್ತ್ರೀವೇಷವನ್ನೇ ಧರಿಸಿದನು.

ವಿಷಯ ಮಾಹಿತಿ : ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಮೂಲಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯದಲ್ಲಿ ಭೀಮಸೇನನು ಸ್ತ್ರೀವೇಷದಿಂದ ಕೀಚಕನ ವಧೆಗಾಗಿ ತೆರಳಿದನೆಂದು ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಶೂನ್ಯಗೃಹವು ಕತ್ತಲೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ವೇಷಮರೆಸಿ ತೆರಳುವುದು ಔಚಿತ್ಯಪೂರ್ಣವೆನಿಸುವದೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮಹಾಭಾರತದಂತೆ ಭೀಮಸೇನ ಅಲ್ಲಿ ಗುಪ್ತವಾಗಿ, ಯಾರಿಗೂ

ಗೊತ್ತಾಗದಹಾಗೆ ತೆರಳಿದನೆಂದಿದೆ. ಕೆಲವು ಕೀರ್ತನೆಗಳೂ ಕೂಡ ಸ್ತ್ರೀವೇಷದಬಗ್ಗೆ ರಚನೆಗೊಂಡಿವೆ. ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಹೆಣೆಯುತ್ತ ಬಂದರೆ ಕಾವ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮತ್ತೂ ಜನರಿಗೆ ಬೇಗನೆ ಸಾರಂಶ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಹೀಗೆ ರಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಅಥವಾ ಕೀಚಕನ ಭ್ರಮೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸುಂದರ ರೂಪಕವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವರು ಎಂದೂ ಭಾವಿಸಬಹುದು.

ಅಲ್ಲದೆ, ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ರಾಜರು ರಚಿಸಿದ ಅಮೂಲ್ಯ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಅರ್ಥಗಳಿದ್ದು ಅವೆಲ್ಲವೂ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಮೋದ ಉಂಟುಮಾಡುವದರ ಜೊತೆಗೆ ಲೋಕೋಪಕಾರ ಉದ್ದೇಶವೂ ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದರ ತಿರುಳನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅರಿತಾಗ ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಮಾತಿನ ಅಂತರಂಗವು ನಮ್ಮ ಮುಂದೆ ತೆರೆಯುತ್ತದೆ. ಹಲವಾರು ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಕೆಲವೊಂದು ಕೃತಿಗಳು 'ಕವಿ ಕಲ್ಪನೆ'ಯ ಜೊತೆಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥದ ಉದ್ದೇಶವೂ ಇರುವುದು ಕಂಡಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಶ್ರೀಅನಂತಾದ್ರೀಶರ ರಚನೆಯಾದಂತಹ "ಶ್ರೀವೇಂಕಟೇಶ ಪಾರಿಜಾತ" ದಲ್ಲಿ, ಬರುವ ಕೊರವಂಜಿ ಕಥಾನಕವೆಲ್ಲ ಕವಿಯ ಅಪೂರ್ವ ಕಲ್ಪನೆ. ಇದು ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಹರಿಯು ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಕಲ್ಪನೆಗೆ ಹೊಸದಾದ ಆಯಾಮ ನೀಡಿ ಅದರ ಫಲವನ್ನೂ ಸಹ ನೀಡುವನು. ಇದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಸದ್ಭಕ್ತರು ಶ್ರೀವೇಂಕಟೇಶ ಪಾರಿಜಾತ'ದ ಪಾರಾಯಣ ಮಾಡಿ ಫಲ ದೊರಕಿದ ನಿದರ್ಶನಗಳೇ ಸಾಕ್ಷಿ. ಹೀಗಾಗಿ ನಾವು ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಿಗಳ ವಚನಗಳನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರದ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಥೈಸಿದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಉದ್ಧಾರವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಈ ಸೂಚನೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಮುಂದುವರೆಯೋಣ :

ಭೀಮಸೇನ ಕಾಮಿನಿಯಾಗಲು = ಅಜ್ಞಾತವಾಸದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಕಾರಣ ನಿಜಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸದಿರಲು ಸ್ತ್ರೀವೇಷಧಾರಿಯಾಗಲು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದ. ಅಲ್ಲದೆ ಪ್ರೇಮದ ಸತಿಯ ಕಾಮಿಸಿದವನ = ನೀತಪತ್ನಿಯಾಗಿರತಕ್ಕಂಥ ಭಾರತೀದೇವಿಯ(ದ್ರೌಪದಿಯ) ಅಂಗಸಂಗವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸಿದ ಕೀಚಕನ, ರುಾಮರಾತ್ರಿಗೆ ಸೀಳುವೆನೆನ್ನುತ = ರಾತ್ರಿಯಾಮದಲ್ಲಿ(ಯಾಮ ಕಳೆದ ರಾತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲಿ) ಕೊಲ್ಲುವೆನೆಂದು, ಸ್ತ್ರೀವೇಷಧರಿಸಿ, ಸಾಮಜವರದನ ಪಾಡುತಲಿ = ಗಜೇಂದ್ರವರದನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತ ಸ್ತ್ರೀವೇಷಧರಿಸಿದ. ಎಲ್ಲ

ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಮಾಡುವ ವೊದಲು. ಶ್ರೀಹರಿಪೂಜೆಯೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪಿಸುವ ಶುದ್ಧಾಂತಃಕರಣ ಶ್ರೀಭೀಮಸೇನನದು.

ರಾಜಾಧಿರಾಜನು ಗಜಪುರದಲ್ಲಿ |
ಜೂಜನಾಡಿ ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯವನು ಸೋತು |
ವಿಜಯಮುಖ್ಯಾನುಜರ ಒಡಗೂಡಿ |
ಭುಜಗಶಾಯಿಯ ಭಜಿಸುತ
ಸೂಜಿವೊನೆಯಷ್ಟು ಗೋಜಿಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ|
ವ್ಯಾಜದಿಂದ ರೂಪಮಾಜಿಕೊಂಡು ಪೋಗೆ|
ರಾಜಮತ್ಸ್ಯನೊಳು ಭೋಜನವ ಮಾಡುತ |
ಪೂಜಿಸಿಕೊಂಬುದು ಸೋಜಿಗವು||೧||

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ :

ರಾಜಾಧಿರಾಜನು ಗಜಪುರದಲ್ಲಿ = ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಹಸ್ತಿನಪುರದಲ್ಲಿ ಪಗಡೆಯಾಟವಾಡಿ, ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲ ಸೋತು ವಿಜಯಮುಖ್ಯಾನುಜರ ಒಡಗೂಡಿ ಭುಜಗಶಾಯಿಯ ಭಜಿಸುತ = ಅರ್ಜುನಾದಿ ಸಹೋದರರಿಂದೊಡಗೂಡಿ, ಶೇಷಶಾಯಿಯಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತ ಎಲ್ಲ ಭಗವಂತನವತಾರಗಳು ಶೇಷಶಾಯಿಯಾದ ಶ್ರೀಅನಂತಪದ್ಮನಾಭರೂಪದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೂ ಸಹ ಅನಂತಪದ್ಮನಾಭ ಅಲ್ಲದೇ ಶೇಷಶಾಯಿಯೂ ಅವನೇ. ಒಂದೊಮ್ಮೆ ಬಲಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಅಸುರಾವೇಶದಿಂದ, ಶ್ವೇತದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ವಿಡಂಬನೆಯ ನಿದ್ರೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಶೇಷಶಾಯಿಯ ಕಿರೀಟ ಕದ್ದೊಯ್ದಾಗ, ಗರುಡನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ, ಬಲಿಯಿಂದ ಕಿರೀಟವನ್ನು ಕಸಿದು ತರುವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಗೋಮಂತಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ತಲೆಯಮೇಲಿಟ್ಟು ಸಮರ್ಪಿಸಿದನು. ಅದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ತಲೆಗೆ ಒಂದು ಚೂರು ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿತೆಂಬ ವಿಚಾರ ಭಾಗವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನು ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜರು ಭುಜಗಶಾಯಿಯ ಭಜಿಸುತ ಎಂಬ ಪದದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಸೂಜಿಮೊನೆಯಷ್ಟು ಬೇರೆ ಗೋಜಿಲ್ಲದೆ = ಸೂಜಿಯ ತುದಿ ಊರುವಷ್ಟು ಸಹ ತನ್ನದೆಂಬ ಸ್ಥಳವಿಲ್ಲದೆ, ಬೇರೆ ವ್ಯಾಜದಿಂದ = ಪಣದಂತೆ ೧೨ ವರ್ಷ ವನವಾಸ ಕಳೆದು, ನಿಯತವಾದ ಒಂದುವರ್ಷದ ಅಜ್ಞಾತವಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಕಾರಣಾಂತರಗಳನ್ನು ತೋರಿ, ನಿಜರೂಪಗಳನ್ನು ಮರೆಮಾಡಿಕೊಂಡು(ವೇಷಧಾರಿಯಾಗಿ), ವಿರಾಟರಾಜನಲ್ಲಿ, ರಾಜನೊಂದಿಗೆ ಭೋಜನ, ಭೋಗಿಸುತ್ತ, ಗೌರವಹೊಂದಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಆಶ್ಚರ್ಯವು(ಸೋಜಿಗವು).

ಪಾಂಡವರು ವನವಾಸದ ಅವಧಿ ಕಳೆದು, ಒಬ್ಬರಾದ ಮೇಲೊಬ್ಬರಂತೆ ಎಲ್ಲರೂ ವಿರಾಟನಲ್ಲಿ ಬಂದು ಸೇರಿಕೊಂಡರು. ಎಲ್ಲರೂ ದೇವಯೋಗ್ಯ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬ ವಿಚಾರ ವಿರಾಟ ಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಸುಂದರವಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಇವರೇ ಪಾಂಡವರೇನೋ, ಎಂಬ ಸಂಶಯ ಯಾರಿಗೂ ಹುಟ್ಟಲಿಲ್ಲ, ಇದು 'ಸೋಜಿಗವು' ಎಂದೂ ಸಹ ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜರ ಉದ್ಗಾರ!

ಮಾನಿನಿದ್ರಾಪದಿ ಶ್ರೇಣಿಲಿ ಬರುತಿರೆ |
ತ್ರಾಣಿ ವಿರಾಟನ ರಾಣಿಯು ಕಾಣುತ
ಧ್ಯಾನಿಸಿ ಯಾರೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿ ಕೇಳಲು |
ಮುನ್ನಿನ ಸಂಗತಿ ಪೇಳಿದಳು
ಆಣಿಮುತ್ತಿನಂಥ ವಾಣಿಯು ಕೇಳಲು|
ಕೋಣಿಲಿ ನಿನ್ನಂಥ ಜಾಣಿಯು ಕಾಣೆನು
ಪ್ರಾಣಿ ನೀ ಎನಗೆ ವೇಣಿ ಹಾಕೆನ್ನುತ |
ಪಾಣಿ ಹಿಡಿದು ಕರೆತಂದಳಾಗ || ೨ ||

ಸ್ಥೂಲಾರ್ಥ :

ಮಾನಿನಿದ್ರಾಪದಿ ಶ್ರೇಣಿಲಿ ಬರುತಿರೆ = ಪ್ರಾಜ್ಞಳಾದ, ಯಾಕೆಂದರೆ ದ್ರಾಪದಿಯು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಭಾರತೀದೇವಿಯ ಅವತಾರಳು, ಶ್ರೇಣಿಲಿ ಬರುತಿರೆ ಅಂದರೆ, ನಗರದ ಅಥವಾ ಪೇಟೆಯ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವಾಗ, ತ್ರಾಣಿ ವಿರಾಟನ ರಾಣಿಯು ಕಾಣುತ = ತ್ರಾಣಿ, ಸಮರ್ಥಳಾದ ಅಥವಾ ಅಧಿಕಾರಿಣಿಯಾದ ಮತ್ಸ್ಯದೇಶದ ರಾಣಿ, ವಿರಾಟನ ಪತ್ನಿ ಸುದೇಷ್ಣೆಯು ದ್ರಾಪದಿಯನ್ನು ಕಾಣುತ, ನೋಡಿ, ಧ್ಯಾನಿಸಿ

ಯಾರೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿ ಕೇಳಲು = ಅತ್ಯಂತ ಲೋಕಸುಂದರಿಯಾದ ದ್ರೌಪದಿಯು ಚೆಲ್ವಿಕೆಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ನೋಡುತ್ತ, ಈಕೆ ಯಾರಿರಬಹುದೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ, ಗೌರವದಿಂದ ಕರೆದು "ನೀನು ಯಾರು" ಎಂದು ಕೇಳಲಾಗಿ ಮುನ್ನಿನ ಸಂಗತಿ ಪೇಳಿದಳು = ಹಿಂದಿನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ದ್ರೌಪದಿಯು ಸುದೇಷ್ಟೆಗೆ ಅರುಹಿದಳು, ತಾನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಏಕೆ ಬರಬೇಕಾಗಿಬಂತು, ಮುಂತಾದ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿದಳು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಹಿಂದಿನ ಸಂಗತಿಗಳು ಎಂದರೆ, ದ್ರೌಪದಿಯು ಪಾಂಡವರ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳಿ, ಅವರು ಕಾಡಿಗೆ ತೆರಳಿದನಂತರ, ನಾನು ಅವರ ಪರಿಚಾರಿಕೆಯಾದ್ದರಿಂದ, ಬೇರೆಕಡೆಗೆ ಹೋಗದೆ ಜೀವನಾರ್ಥವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು.

ಆಣಿಮುತ್ತಿನಂಥ ವಾಣಿಯ ಕೇಳಲು = ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮುತ್ತಿನಂಥ, ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಅನರ್ಘ್ಯವಾದ, ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಸುದೇಷ್ಟೆಯು ಕೇಳಲು., ಇದರಿಂದ ದ್ರೌಪದಿಯು ವಾಗಭಿಮಾನಿಯಾದ ಭಾರತೀದೇವಿಯ ಅವತಾರಳು ಎಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕ್ಲೋಣಲಿ ನಿನ್ನಂಥ ಜಾಣಿಯ ಕಾಣೆನು = ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಸಮಾನರಾದ ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿನಿಯನ್ನು, ಸುಂದರಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು, ನಾನು ನೋಡಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಣಿ ನೀ ಎನಗೆ ವೇಣಿ ಹಾಕೆನ್ನುತ = ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿ ಶಬ್ದ "ಅನಾಥ ಸ್ತ್ರೀ" ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹೊರಟಿದೆಯೆಂದು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಹೇ, ಅನಾಥಳೆ ನೀನು ನನಗೆ(ಸುದೇಷ್ಟೆಗೆ) ಕೇಶಾಲಂಕಾರಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಸೇವಕಿಯಾಗಿರು ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಪಾಣಿ ಹಿಡಿದು ಕರೆತಂದಳಾಗ = ಕೈಹಿಡಿದು, ಆಶ್ರಯದ ಭರವಸೆ ನೀಡಿ, ತನ್ನ ಅರಮನೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡಳು ಎಂದರ್ಥ.

ಸೂಚನೆ: ಧರ್ಮರಾಜನು ಕಂಕ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ರಾಜನ ಸಲಹೆಗಾರನಾಗಿ. ತ್ರಿದಂಡಿ ಸನ್ಯಾಸಿ ವೇಷವನ್ನೂ, ಭೀಮಸೇನ 'ಬಲ್ಲವ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಅಡಿಗೆಯವನ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರವೇಷದಿಂದ, ಅರ್ಜುನ ನಪುಂಸಕ ವೇಷದಲ್ಲಿ ಬೃಹನ್ನಳೆಯೆಂದೆನಿಸಿ, ನಕಲನು 'ದಾಮಗ್ರಂಥಿ' ಅಥವಾ ಗ್ರಂಥಿಕ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಸೂತನಾಗಿಯೂ, ಸಹದೇವನು ತಂತ್ರಿಪಾಲ ಅಥವಾ ತಂತ್ರಿಪಾಲ ಅಥವಾ ಅರಿಷ್ಠನೇಮಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಗೋಪಾಲಕನಾಗಿಯೂ, ಮತ್ತು ದ್ರೌಪದಿಯು ಭೀಮಸೇನನಿಗೆ ಸಹಧರ್ಮಿಣಿ ಎನ್ನಿಸುವ ಧರ್ಮದಿಂದ ಶೂದ್ರ ಜಾತಿಯ ಸೈರಂಧ್ರಿ

ವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿದಳು ಹಾಗೂ ಪಾಂಡವರು ವಿರಾಟರಾಜನಲ್ಲಿ ಅಶ್ರಯವನ್ನು ಪಡೆದರು.

.....ಯತಿಃ ಸೂದಃ ಷಂಡವೇಷೋ ಶ್ವಸೂತ ವೇಷೋ ಗೋಪೋ ಗಂಧಕರ್ತ್ರೀ ಚ
ಜಾತಾಃ.....ಮ.ತಾ.ನಿ. ಅಧ್ಯಾಯ ೨೩, ೨ನೇ ಶ್ಲೋಕ.

ಭೀಮಸೇನಸಧರ್ಮಾರ್ಥ ಶೂದ್ರಾ ಸೈರಂದ್ರಿಕಾ ಭವತ್ |
ದ್ರೌಪದೀ ಭರ್ತೃಸಾಧರ್ಮ್ಯಂ ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ಧರ್ಮೋ ಯತಃ ಸದಾ || ೧೦ ||

ಈಶ ಕೇಳೊ ಪರದೇಶದಿಂದೊಬ್ಬಳು |
ಕೇಶ ಕಟ್ಟುವಂಥ ವೇಷದಿ ಬಂದಳು
ಸಾಸಿರಮುಖದ ಶೇಷನೀ ರೂಪವ |
ಲೇಸಾಗಿ ತಾ ವರ್ಣಿಸಲಾರ
ವಾಸಮಾಡುವೆನು ಮಾಸ ಈರಾರೆಂದು |
ಗ್ರಾಸವ ಕೊಟ್ಟೆನ್ನ ಪೊಷಿಸೆಂದ ನುಡಿ-
ದೋಸನು ಪೇಳಲು ಮೀಸೆಯ ತಿರುಹುತ್ತ |
ಮೀಸಲೆನಗೆಂದು ತೋಷಿಸಿದ || ೩ ||

ಸ್ಥೂಲಾರ್ಥ :

ಪಾಂಡವರು ವಿರಾಟನಗರಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಕೀಚಕನು ದಿಗ್ವಿಜಯಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದ್ದ. ಕೀಚಕನು ರಾಣಿ ಸುದೇಷ್ಣೆಗೆ ಅಣ್ಣನಾಗಬೇಕು, ವಿರಾಟರಾಜನಿಗೆ ಮೈದುನ, ಈತನು 'ಬಾಣ' ಎಂಬ ಅಸುರನ ಅಂಶ. ಶಿವನ ವರಬಲದಿಂದ ತುಂಬಾ ಬಲಾಢ್ಯನಾಗಿದ್ದವ. ಕೀಚಕನ ಆಗಮನವಾದಾಗ ಪಾಂಡವರ ಅಜ್ಞಾತವಾಸ ಮುಗಿಯಲು ಇನ್ನೂ ಎರಡು ತಿಂಗಳಕಾಲ ಅವಧಿ ಬಾಕಿ ಇದ್ದಿತ್ತು(...ಸಂವತ್ಸರೇ ದ್ವಿಮಾಸೋನೇ ವಿಜಿತ್ಯ ದಿಶ ಆಗತಃ |....ಮ.ತಾ.ನಿ. || ೨೩/೧೯||

ಆ ಕೀಚಕನಿಗೆ ನೂರೈದು ಜನ ತಮ್ಮಂದಿರಿದ್ದರು ಅವರಿಗೂ ಕೂಡ ಶಿವನ ವರವಿದ್ದಿತ್ತು. ಹಾಗೆ ಬಂದ ಕೀಚಕ ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ನೋಡಿದ ತಕ್ಷಣ ಇವಳಾರೆಂದು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ, ಆಗ ರಾಣಿಯು ಉತ್ತರಿಸುವಳು, ಈಶ ಕೇಳೋ ಪರದೇಶದಿಂದೊಬ್ಬಳು ಎಂದು...

ಇಲ್ಲಿ ಕೀಚಕನನ್ನು ಈಶ ಎಂದರೆ, ಸಮರ್ಥ ಕೀಚಕ!, ಏಕೆಂದರೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಶಿವವರದ ಬಲದಿಂದ ಆತ ಬಲಾಢ್ಯನಾದ ಕಾರಣ ಸಮರ್ಥನೆ ಎಂದು ಸಂಬೋಧಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಕೇಶ ಕಟ್ಟುವಂಥ ವೇಷದಿ ಬಂದಳು = ಇವಳು(ದ್ರೌಪದಿ) ಅನ್ಯದೇಶದಿಂದ ಗಂಧಲೇಪನ ಕೇಶಾಲಂಕಾರಾದಿ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಬಂದಿದ್ದಾಳೆ. ಸಾಸಿರ ಮುಖದ ಶೇಷನೀ ರೂಪವ ಲೇಸಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಲಾರ = ಸಾವಿರಮುಖವುಳ್ಳ ಶೇಷದೇವನೂ ಸಹ ಸೌಂದರ್ಯಖಣಿಯಾದ ಈಕೆಯನ್ನು ಲೇಸಾಗಿ = ಅಂದರೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಲಾರ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಭಾರತೀದೇವಿಯು ರುದ್ರಾದಿದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸಹ ನಿಲುಕದ ಗುಣಪೂರ್ಣಳು.

ಅದಕ್ಕೆ ಸತ್ತತ್ತ್ವರತ್ನಮಾಲಾದಲ್ಲಿ "ರುದ್ರಾದಿಸರ್ವದೇವಾನಾಂ ಮನೋವಾಚಾಮಗೋಚರಾ| ಅನಾದಿತಶ್ಚ ಸರ್ವಜ್ಞಾ ದ್ವಾತ್ರಿಂಶಲ್ಲಕ್ಷಣೈರ್ಯುತಾ|| ಎಂದಿದ್ದಾರೆ

ಇವಳು ಸಾಮಾನ್ಯಳಲ್ಲವೆಂದು ಸುದೇಷ್ಣೆಯು ಸಹ ಅರಿತಿದ್ದ ವಿಚಾರವನ್ನು "ಕೇಶ ಕಟ್ಟುವಂಥ ವೇಷದಿ " ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು.

ಮಾಸ ಈರಾರು = ೧೨ ತಿಂಗಳು ವಾಸ ಮಾಡುವೆನೆಂದೂ, ತಾವು ಗ್ರಾಸ ಕೊಟ್ಟು ಪೋಷಿಸು = ಅನ್ನಾದಿಗಳನ್ನಿತ್ತು ಪಾಲಿಸಿರಿ ಎಂದು ನುಡಿದಳು.

ಇಲ್ಲಿ "ನುಡಿದೋಸನು" ಎಂದರೆ, ನುಡಿದ+ಓಸನೂ, ಓಸನೂ ಎಂದರೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ, (ಈ ಶಬ್ದದ ಬಳಕೆ ಉತ್ತರಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬಹಳವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಪುರಂದರದಾಸರೂ ಸಹ ಈ ಶಬ್ದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ.."ಪಾಪೋಸು ಹೋದುವಲ್ಲಾ= ಪಾಪ + ಓಸು = ಪಾಪ

ಎಲ್ಲವೂ ಹೋದುವಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಒಂದರ್ಥ, ಪಾಪೋಸು = ಚಪ್ಪಲಿಗಳು ಎಂದೂ ಅರ್ಥವಿದೆ). ಮೀಸೆಯ ತಿರಹುತ್ತ ಮೀಸಲೆನಗೆಂದು ತೋಷಿಸಿದ = ಕೀಚಕ ಅತ್ಯಂತ ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ ಮೀಸೆಯನ್ನು ಹುರಿಮಾಡುತ್ತ ಈ ಸೈರಂದ್ರಿಯು ನನ್ನ ಭೋಗಕ್ಕೆ ಕಾದಿಡಲ್ಪಟ್ಟವಳು ಎಂದು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟನು.

ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಅಂಶ, ಅಜ್ಞಾತವಾಸಕಾಲಕ್ಕೆ ದ್ರೌಪದಿಯ ವಯಸ್ಸು ಸುಮಾರು ಅರವತ್ತಕ್ಕೂ ಮೀರಿತ್ತು. ಅಂತಹ ಒಂ ವರ್ಷವಾದರೂ ದ್ರೌಪದಿಯು ಎಲ್ಲ ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿ, ಸೌಂದರ್ಯದ ಖಣಿಯಾಗಿ ಮೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದಳೆಂಬುದು ಮಹಾವಿಶೇಷ. ಋಜುಗಳಿಗೆ ವಯೋಮಾನದ, ಮುಪ್ಪಿನ ಪರಿಣಾಮ ಎಂದೂ ಆಗದು ಎಂಬುದು ಶಾಸ್ತ್ರವಿಚಾರ. ಇದನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳಲು ರಾಜರು ಸಾವಿರಮುಖದ ಶೇಷನಿಗೂ ಸೌಂದರ್ಯದ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕಾಗದು ಎಂದು ಸೂಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ನಾರಿ ಅಕ್ಕನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿಹಳು |
ಮೋರೆಯ ನೋಡಲು ಭಾರಿಗುಣವಂತೆ
ತೋರುತಲಿದೆ ಎನ್ನ ಸೇರಿದ ಮೇಲನು- |
ಚಾರಿ ಎನಿಸುವೆ ಮೀರಿದ್ದಕ್ಕೆ
ವಾರೆಗಣ್ಣೆಲೊಂದು ಸಾರಿ ನೋಡಲೆಂದು |
ಬಾರಿಬಾರಿಯಾಕೆ ಮೋರೆ ನೋಡುತ್ತಿರೆ
ನೀರೆ ಆ ಕ್ರೂರನ ಘೋರರೂಪಕ್ಕಂಜಿ |
ಮೋರೆ ತೋರದೆ ಗಂಭೀರದಿರೆ || ೪ ||

ಸ್ಥೂಲಾರ್ಥ :

ಕೀಚಕನು ಯೋಚಿಸುವ ಪರಿಯನ್ನು ರಾಜರು ಇಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವರು,
ನಾರಿ ಅಕ್ಕನಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಕೊಂಡಿಹಳು = ಈ ಸ್ತ್ರೀ(ಸೈರಂದ್ರಿಯು) ನನ್ನ ಅಕ್ಕನಲ್ಲಿ
ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಾಳೆ. ಇಲ್ಲೊಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಇದೆ: ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಕೀಚಕ

ಸುದೇಷ್ಣೆಯ ಅಣ್ಣ, ಆದರೆ ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜರು ಇಲ್ಲಿ "ಅಕ್ಕ" ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಕೀಚಕನ ಬಾಯಿಂದ ಬಂದಿದೆ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಆಗ ಕೀಚಕ ಸುದೇಷ್ಣೆಯ ತಮ್ಮನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಭಾರತದ ವಿರಾಟ ಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಹೀಗಿದೆ:

ಶ್ಯಾಲೋ ರಾಜ್ಯೋ ವಿರಾಟಸ್ಯ ಸೇನಾಪತಿರುದಾರಧೀಃ | ಸುದೇಷ್ಣಾಯಾಃ ಸ ವೈ
ಜ್ಯೇಷ್ಠಃ ಶೂರೋ ವೀರೋ ಗತವ್ಯಥಃ || ವಿರಾಟ ೨೫/೨೧||

ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜರ ಕೃತಿಗಳು ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ " ನಾರಿಯಕ್ಕಗ ಸೇರಿಕೊಂಡಿಹಳು " ಎಂದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಅಕ್ಕ ಎಂಬ ಶಬ್ದವಿದೆ. ಇನ್ನೂ ಬೇರೆ ಪಾಠಾಂತರವಿರಬಹುದು ಇರಲಿ, ಸದ್ಯ ಕೀಚಕನು ಸೌಂದರ್ಯರಾಶಿಯಾದ ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ಕಂಡು ತಾನು ಯಾರಿಗೆ ಹೇಗೆ ಮಾತನಾಡಬೇಕೆಂಬುದನ್ನೆ ಮರೆತು ಈರೀತಿ ತಕ್ಷಣ ಅಂದಿರಬಹುದು ಅಂತ ಯೋಚಿಸಬಹುದು. ಮೋರೆಯ ನೋಡಲು ಭಾರಿಗುಣವಂತೆ = ಈಕೆಯ ಮುಖ ನೋಡಿದರೆ, ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಬಹು ಅಪರೂಪದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದವಳೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಎನ್ನಸೇರಿದ ಮೇಲನುಚಾರಿ ಎನಿಸುವೆ ಮೀರಿದ್ದಕ್ಕೆ = ಇವಳು ನನ್ನನ್ನು ಕೂಡಿದ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕ ಸೇವೆಗೆ ಯೋಗ್ಯಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಅಂದರೆ ಇವಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಆಪ್ತರು ಕೈಗೊಂಬ ಅಂತರಂಗಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಕೀಚಕನ ಭಾವ. ವಾರೆಗಣ್ಣೆಲೊಂದು ಸಾರಿ ನೋಡಲೆಂದು = ಕನಿಷ್ಠಪಕ್ಷ ಓರೆಗಣ್ಣೆನಿಂದಲಾದರೂ ಒಂದು ಸಲ ದ್ರೌಪದಿ ನೋಡಲಿ ಎಂದು,

ಬಾರಿಬಾರಿಯಾಕೆ ಮೋರೆ ನೋಡುತ್ತಿರೆ = ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಆಕೆಯ(ದ್ರೌಪದಿಯ) ಮುಖವನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಸಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರೂ, ನೀರೆ ಆ ಕ್ರೂರನ ಘೋರರೂಪಕ್ಕಂಜಿ = ದುಷ್ಟ ಸ್ವಭಾವದವರನ್ನು ನೋಡುವದೂ ಸಹ ಅನಿಷ್ಟವೆಂದು ತೋರಿಸುತ್ತ, ನೀರೆ= ಅ ಸ್ತ್ರೀ(ದ್ರೌಪದಿ) ಕೀಚಕನ ಭಯಂಕರ ರೂಪಕ್ಕೆ ಹೆದರಿ(ಬಾಹ್ಯದಲ್ಲೂ ಭಯಂಕರನಾಗಿದ್ದವ ಕೀಚಕ).

ಮೋರೆ ತೋರದೆ ಗಂಭೀರದಿರೆ = ತನ್ನ ಮುಖವನ್ನು ಆತನಿಗೆ ತೋರಿಸದೆ ಗಂಭೀರದಲ್ಲಿರುತ್ತಿರಲು, ಮುಂದೆ ಕೀಚಕನು ಮುಂದೆ ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನುಡಿದನು.

ಕೀಚಕನು ಮುಂದೆ ಹೀಗಂತ ನುಡಿದನು :

ಅಕ್ಕನಿಗೆ ಬಾಚಿ ಹಿಕ್ಕುವ ಸೇವೆಗೆ |
ಪುಕ್ಕಟ್ಟೆ ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕುವರೇ ನೀನು
ಚಿಕ್ಕಪ್ರಾಯಕ್ಕೆನ್ನ ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ |
ಸಕ್ಕರೆದುಟಿಸವೆ ದಕ್ಕಿಸುವೆ
ರಕ್ಕಸ ನಿನಗೆ ದಕ್ಕುವಳೇ ನಾನು |
ಮುಕ್ಕಣ್ಣನಾದರೂ ಲೆಕ್ಕಿಸದ ಪತಿ
ಘಕ್ಕನೆ ಬಂದರೆ ತಿಕ್ಕಿ ನಿನ್ನ ಕಾಯು |
ದಿಕ್ಕು ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಬಲಿ ಇಕ್ಕುವರೋ || ೫ ||

ಸ್ಥೂಲಾರ್ಥ : ನನ್ನ ಅಕ್ಕನಿಗೆ ಕೇಶಾಲಂಕಾರಾದಿಸೇವೆಗಾಗಿ(ಬಾಚಿ ಹಿಕ್ಕುವ) ಬೆಲೆ ಇಲ್ಲದೆ ಹಾಕುವ ಅನ್ನಕ್ಕೇ, ನಿನ್ನಂಥ ಸುಂದರ ತರುಣಿಯು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೇ?. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿನ್ನ ತಾರುಣ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ನನ್ನವಳಾದರೆ(ನನ್ನ ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ) ಸಿಹಿತುಟಿಯ ರುಚಿಯನ್ನು(ಅಧರಾಮೃತದ ಸವಿಯನ್ನು) ನಿನಗೆ ದೊರಕಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಕೀಚಕನ ಈ ಹೀನನುಡಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ದ್ರೌಪದಿಯು ,

ಹೇ ರಾಕ್ಷಸನೇ, ನನ್ನಂಥವಳು ನಿನಗೆ ದೊರಕುತ್ತೇನೆಯೆ? ರುದ್ರನಿಗೂ ಗಣನೆಗೆ ತಾರದ ನನ್ನ ಪತಿಯು ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ನಿನ್ನ ದುಷ್ಟತನವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಮರ್ದಿಸಿ ನಿನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ದಿಕ್ಕು ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಆಹಾರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಬಲಿ ಪಶುವಿನಂತೆ ದಣಿಸುವರು.

ಭಂಡಕೀಚಕ ಎನ್ನದ್ದಂಡತನ ಕೇಳು |
ಮಂಡೆ ಹಿಕ್ಕುವಳೆಂದು ಕಂಡ ಕಂಡಬಳಿ
ಪುಂಡುಮಾಡುವರೆ ಗಂಡಕಂಡರೆ ತಲೆ |
ಚಂಡನಾಡುವರೊ ಖಂಡಿತದಿ
ಮಂಡಲಾಧಿಪನ ಹೆಂಡತಿ ನೀನಮ್ಮ |
ಉಂಡಮನೆಗೆ ಹಗೆಗೊಂಡಳೆನ್ನದಿರು
ಲಂಡನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ದಂಡಿಸಿ ಪೇಳದೆ |
ಹಿಂಡಿಕೊಳ್ಳದಿರು ದುಂಡುಮುಖಿ||೬||

ಸ್ಥೂಲಾರ್ಥ : ಭಂಡ ಕೀಚಕ = ಹೇ ಲಜ್ಜೆಗೆಟ್ಟ ಕೀಚಕ!, ಎನ್ನ ಉದ್ದಂಡತನ ಕೇಳು
= ನನ್ನ ಶಾಸಕ ಶಕ್ತಿಯ ಶ್ರೇಷ್ಠತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿ, ತಿಳಿದು ಎಚ್ಚರಗೊಳ್ಳು.

ಹೆರಳು ಹಾಕುವ ಅಲ್ಪ ಸೇವಕಿಯೆಂದು ಕಂಡ ಕಂಡಲ್ಲಿ ದುರ್ಮಾರ್ಗದಿಂದ
ವರ್ತಿಸುವರೆ?, ಈ ರೀತಿ ಮಾಡುವದನ್ನು ನನ್ನ ಪತಿಗಳು (ಗಂಡರು ಕಂಡರೆ=
ಗಂಡಕಂಡರೆ), ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ನಿನ್ನ ರುಂಡವನ್ನೆ ಕತ್ತರಿಸಿ ಚಂಡಿನಂತೆ
ತೂರುವರಯ್ಯ. ನಂತರ ದ್ರೌಪದಿಯು ರಾಣಿ ಸುದೇಷ್ಣೆಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ":

ಹೇ ತಾಯಿ ನೀನಾದರೋ ರಾಜನ ಹೆಂಡತಿ (ರಾಣಿ) ಆಮೇಲೆ ಅನ್ನಕ್ಕಾಗಿ
ಆಶ್ರಯಿಸಿದ ಮನೆಗೆ ಶತ್ರುವಾದಳು ಎಂದು ಆಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಡ. ಈಗಲೇ ಈ
ದುರ್ಮಾರ್ಗಿಯಾದ(ಲಂಡನಿಗೆ) ನಿನ್ನ ತಮ್ಮನಿಗೆ ದಂಡಿಸಿ ಪರಸ್ತ್ರೀ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ
ಹೇಗಿರಬೇಕು ಎಂದು ತಿಳಿಸಿಕೊಡದೆ ನಾನು ಚಾಡಿ ಹೇಳಿದೆ ಎಂದು ನಿನ್ನ
ಚೆಲುವಾದ(ದುಂಡಾದ) ಮುಖವನ್ನು ಚಿಕ್ಕದುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಡ(ಹಿಂಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಡ,
ಬೇಸರಗೊಳ್ಳಬೇಡ).

ತರಳ ನಿನ್ನಯ ದುರಳತನದ |
ಬೆರಳ ಸನ್ನೆಯೆ ಗರಳವಾಯಿತು
ಸರಳ ಸೂರೆಗೆ ಕೊರಳ ಕೊಡದಲೀ- |

ಪುರದೊಳಿರದೆ ತೆರಳಿನ್ನು
ಅರಳವೊಗ್ಗಯ ಹೆರಳಿಘ್ನಾಕುತಾ |
ಕುರುಳು ತಿದ್ದುವ ತರಳೆಯ ಕಂಡು
ಇರುಳು ಹಗಲು ಬಾರಳು ಎನ್ನುತ |
ಮರುಳುಗೊಂಡರೆ ಬರುವಳೇ || ೭||

ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜರು ಎಂತಹ ಸರಳವಾದ, ಸುಂದರವಾದ ಶಬ್ದಲಹರಿಯ ಪ್ರಾಸಗಳೊಂದಿಗೆ ಈ ಪದ್ಯ ರಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದು ಇದನ್ನು ಓದುವಾಗ ಆನಂದಿಸಬಹುದು.

ಸ್ಥೂಲಾರ್ಥ : ಸೈರಂದ್ರಿಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಕೀಚಕನಿಗೆ ಸುದೇಷ್ಣೆಯು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ, ಹೇ ತಮ್ಮನೆ ನಿನ್ನ ಕೆಟ್ಟ ನಡತೆಯಿಂದಾಗಿ, ನೀನು ಮಾಡಿದ ಬೆರಳ ಸನ್ನೆ, ಕೈಸನ್ನೆಯೇ ನಿನಗೆ ವಿಷವಾಯಿತು(ಗರಳವಾಯಿತು), ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಸಂಚಕಾರ ತಂದಿತು. ಸರಳ ಸೂರೆಗೆ ಕೊರಳ ಕೊಡದಲೆ = ಕತ್ತಿಯ ವಿಲಾಸಕ್ಕೆ ನಿನ್ನಯ ಶಿರವನ್ನು ನೀಡದಂತೆ ಈ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗು. ಅಂದರೆ, ಸೈರಂದ್ರಿಯ ವಾಸದ ಅವಧಿಯು ಮುಗಿಯುವವರೆಗೆ ಬೇರೆ ಕಡೆ ವಾಸವಾಗಿರು, ಇದು ನಿನಗೆ ಕ್ಷೇಮ.

ಅರಳಿದವೊಗ್ಗನ್ನು ಹೆರಳಿಗೆ ಜೋಡಿಸಿ ಮುಂಗುರುಳು(ಕುರುಳು) ಸರಿಪಡಿಸಿ ಮುಖವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸುವ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಕಂಡು, ರಾತ್ರಿ-ಹಗಲು ಬರಲಿಲ್ಲ ಎನ್ನುತ್ತ ಚಿತ್ತವಿಕಾರವನ್ನು(ಮರುಳುಗೊಂಡರೆ) ಹೊಂದಿದರೆ, ಇವಳು ಬರುವಳೇ?, ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಬರಲಾರಳು ಎಂದರ್ಥ. ನಿನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿ ತಾನಾಗಿಯೆ ನಿನ್ನ ವಶಳಾಗುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸೇವಕಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಸೈರಂದ್ರಿ ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ನಿಷ್ಠೆ ಸೈರಂದ್ರಿಯ ದೃಷ್ಟಿಸಿ ನೋಡಲು |
ನಷ್ಟವಾಗುವುದು ಅಷ್ಟೈಶ್ವರ್ಯವು

ಭ್ರಷ್ಟನಿಗೆ ನಾನೆಷ್ಟು ಪೇಳಲಿನ್ನು ।
ಕಟ್ಟಕಡೆಗೆ ನೀಕೆಟ್ಟೆ ಕಂಡ್ಯ
ಸೃಷ್ಟಿಲಿ ನನ್ನಂಥ ಗಟ್ಟಿಗನ್ಯಾರಕ್ಕ ।
ದುಷ್ಟರೆದೆಯನು ಮೆಟ್ಟಿ ಸೀಳುವನು
ಗುಟ್ಟಿಂದ ನಾರಿಯ ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಲು ।
ಪಟ್ಟದ ರಾಣಿಯೊಲಿಟ್ಟು ಕೊಂಬೆ ॥ ೮॥

ಸ್ಥೂಲಾರ್ಥ: ಸದಾಚಾರದಲ್ಲಿ ದೃಢನಿಷ್ಠೆಯುಳ್ಳ ಸೈರಂದ್ರಿಯನ್ನು ಕಾಮುಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಅಂತಹ ಪಾಪದಿಂದ ಅಷ್ಟೈಶ್ವರ್ಯಗಳು (ರಾಜ್ಯ, ಭಂಡಾರ, ಸೈನ್ಯ, ಆನೆ, ಕುದುರೆ, ಛತ್ರ, ಚಾಮರ ಮತ್ತು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿ ಈ ಎಂಟು ಐಶ್ವರ್ಯಗಳು)ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸದಾಚಾರವುಳ್ಳ ಮತ್ತು ಪತಿವ್ರತಾಸ್ತ್ರೀಯರ ಬಗ್ಗೆ ಎಚ್ಚರತಪ್ಪಿ ನುಡಿದರೆ/ನೋಡಿದರೆ ಏನು ಗತಿಯಾಗುವದೆಂಬ ವಿಚಾರವು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ನೀತಿಗೆಟ್ಟ ನಿನಗೆ ನಾನೆಷ್ಟು ಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಹೇಳಲಿ?.. ಕಟ್ಟಕಡೆಗೆ ನೀನು ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ, ಅವಿವೇಕತನದಿಂದ ದುಷ್ಟ ಆಶೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಮುಂದುವರಿದರೆ ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ವಿಪತ್ತಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗುವಿ(ಕೆಟ್ಟೆ ಕಂಡ್ಯ) ಸುದೇಷ್ಟೆಯು ಹೀಗೆ ಹೇಳಲು, ಹಠವಾದಿಯಾದ ಕೀಚಕ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:

ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಸಮನಾದ ಬಲಿಷ್ಠನಾರು?, ನನ್ನ ವಿರೋಧಿಗಳ ಎದೆಯನ್ನು ತುಳಿದು ಸಿಗಿದುಹಾಕುವೆ, ಆದ್ದರಿಂದ ಹೆದರದಿರು ವಿಪತ್ತಿಗೆ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲ!. ಗುಟ್ಟಾಗಿ(ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದ ಹಾಗೆ) ನನ್ನ ಬಳಿ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟರೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಪಟ್ಟದ ರಾಣಿಯಾಗಿ ಮೆರೆಸುವೆ.

ಕೀಚಕನಾಡಿದ ನೀಚನುಡಿ ಕೇಳಿ |
ನಾಚಿ ಪತಿಯೊಳು ಸೂಚಿಸಬೇಕೆಂದು
ಯೋಚಿಸಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಈಚೆ ಬರುತ್ತಿರೆ ನಿ- |
ಶಾಚರ ಕರವ ಚಾಚಿದನು
ಬಾಚಿ ಹಿಕ್ಕುವಂಥ ಪ್ರಾಚೀನವೇನಿದು |
ವಾಚನಾಡು ಮೀನಲೋಚನೆ ಎನ್ನಲು
ಆಚರಿಸಿ ಮುಂದು ತೋಚದೆ ಖಳನ |
ವಿಚಾರಿಸಿಕೊ ಶ್ರೀಚಕ್ರಪಾಣಿ || ೯ ||

ಕೀಚಕನ ನೀಚಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಸೈರಂದ್ರಿಯು ಈ ರೀತಿ ಚಿಂತಿಸಿದಳು:

ಕೀಚಕನಾಡಿದ ನೀಚನುಡಿ ಕೇಳಿ = ಕೀಚಕನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿ ತನ್ನ ಪತಿಗೆ ಹೇಳಿ ಶಾಸನ ಮಾಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ, ಅವನೊಡನೆ ವಾದಬೆಳೆಸಲು ಇಚ್ಛಿಸದೆ ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರಲು, ಆ ರಾಕ್ಷಸನು (ನಿಶಾಚರನಾದ ಕೀಚಕನು) ತನ್ನ ಕೈಯ್ಯನ್ನು ಅಡ್ಡ ಚಾಚಿದನು ಮತ್ತು ಹೀಗಂದನು :
ಕೇಶಾಲಂಕಾರದಂಥಹ ಕ್ಷುದ್ರಸೇವೆಯಿಂದ ಜೀವಿಸುವಂಥ ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮವೇನಿದು? (ಪ್ರಾಚೀನವೇನಿದು?), ಮಾತನಾಡು ಹೇ ಮೀನಿನಂತೆ ನೀಳಾದ ನಯನವುಳ್ಳ ಸುಂದರಿ.

ಹೀಗನ್ನಲು ಸೈರಂದ್ರಿಗೆ ಏನೂ ತೋಚದಂತಾಗಲು (ಮುಂದೇನನ್ನೂ ಮಾಡಲು ಇಷ್ಟಪಡದೆ), ಚಕ್ರಧಾರಿಯಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೆ ಉಚಿತವಾದದ್ದನ್ನ ಮಾಡಿ ಈ ದುಷ್ಟನನ್ನು ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಪಡಿಸು ಎಂದು ಮನದಲ್ಲಿ ನೆನೆದಳು.

ವಿಶೇಷ : ಎಂಥದೇ ವಿಪತ್ತು ಬಂದಾಗ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲು ಶ್ರೀಹರಿ-ವಾಯು ಗುರುಗಳ ಸ್ಮರಣೆ ಅತ್ಯಂತ ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆ ಹರಿ-ವಾಯುಗುರುಗಳ ನೆನೆದರೆ, ವಿಪತ್ತು ಹೆಚ್ಚು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರದೆ ನಿರ್ನಾಮವಾಗುತ್ತದೆ

ಎನ್ನುವುದು ಮುಂದೆ ಕೀಚಕ ತನ್ನ ಸಹೋದರರೊಂದಿಗೆ ವಿಚಿತ್ರ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಾಶವಾದ ಎಂಬುದೆ ಸಾಕ್ಷಿ.

ಮ. ಭಾ.ತಾತ್ಪರ್ಯದಲ್ಲಿ : ಕೀಚಕ ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ಪರಿಪರಿಯಾಗಿ ಬೇಡಿಕೊಂಡು ಕೊನೆಗೆ ಅವಳಿಂದ ತಿರಸ್ಕೃತನಾದಾಗ, ಸುದೇಷ್ಣೆಯನ್ನು ಬಗೆಬಗೆಯಿಂದ ಕೇಳಿಕೊಂಡ. ಅದರಿಂದ ಸುದೇಷ್ಣೆ, ದ್ರೌಪದಿಗೆ ಕೀಚಕನ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ಸುರೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಾ ಎಂದಾಗ ದ್ರೌಪದಿ ಭಯದಿಂದ ನಾನು ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದಳು. ಭೀಮಪತ್ನಿಯಾದ ದ್ರೌಪದಿಗೆ ಭಯವೆಂಬುದಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಕೀಚಕನಂತಹ ಪಾಪಿಯ ಸ್ಪರ್ಶ ತನಗಾಗುವುದೆಂಬ ಅಪಾವಿತ್ರದ ಭಯವೇ ಇಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜರೆ " ನೇತಿ ಭೀತಾ ವದತ್ಸೇತ್ಯತ್ರ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯಸ್ಪರ್ಶಾತ್ ಭೀತಾ | ನ ತು ಸರ್ವಥಾ ಭೀತಾ | ಭೀಮಪತ್ನಾಃ ಭಯಾಭಾವಾದಿತಿ ಭಾವಃ " ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

**ಪೊಡವಿಪತಿಗಳ ಮಡದಿ ನಾನಾಗಿ | ಬಡತನವು ಬಂದು ಒಡಲಿಗಿಲ್ಲದೆ
ನಾಡ ದೊರೆಗಳ ಬೇಡುವುದಾಯಿತು | ಮಾಡುವುದೇನೆಂದು ನುಡಿದಳು
ಕೇಡಿಗ ಕೀಚಕ ಮಾಡಿದ ಚೇಷ್ಟೆಗೆ | ಕಡಲಶಾಯಿ ಕಾಪಾಡಬೇಕೆನ್ನನು
ಆಡಲಂಜಿಕೇನು ಷಡುರಸಾನ್ನದ | ಅಡಿಗೆ ರುಚಿಯ ನೋಡುವರೆ || ೧೦ ||**

ಸ್ಥೂಲಾರ್ಥ : ನಾನು ರಾಜಾಧಿರಾಜರ ಪತ್ನಿಯಾಗಿದ್ದು, ಕಾರಾಣಾಂತರಗಳಿಂದ ಐಶ್ವರ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಬಡತನವೊದಗಲು, ಹೊಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯ ದೇಶದ ದೊರೆಗಳ ಅನ್ನಕ್ಕಾಗಿ ಯಾಚಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗ ಉಂಟಾಯಿತು; ಮಾಡುವುದೇನು? ಎಂದುಕೊಂಡಳು. ಹೀಗೆಂದುಕೊಂಡು ಸ್ವಗತವಾಗಿ ಈರೀತಿ ಅಂದುಕೊಂಡಳು :

ಅವಿವೇಕಿಯಾದ ಕೀಚಕನು ಮಾಡಿದ ದುರ್ನಡತೆಗೆ(ಕೀಟಲೆಗೆ) ನನ್ನನ್ನು ಸಾಗರಶಾಯಿ(ಕ್ಷೀರಸಾಗರಶಾಯಿ) ಪದ್ಮನಾಭನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು

ಆಡಲಂಜಿಕೇನು = ಆಡಲು + ಏನು ಅಂಜಿಕೆ = ಇದ್ದದ್ದನ್ನು ಹೇಳಲು (ಶಕ್ತನಾದ ಭೀಮಸೇನನಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿ ಅವನ ಸಂಹಾರ ಮಾಡೆಂದು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಭಯವೇಕೆ?).

ಷಡುರಸಾನ್ನದ ಅಡಿಗೆ ರುಚಿಯ ನೋಡುವರೆ? = ರಾಣಿಯು ನಮಗೆ ಒದಗಿಸುತ್ತಿರುವ ರುಚಿಕರವಾದ ಅಡಿಗಿಯ ರುಚಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ದುಷ್ಟಕೀಚಕನಿಂದಾಗುವ ಅಪಮಾನವನು ಶ್ರೀಭೀಮಸೇನನಲ್ಲಿ ಹೇಳದಿರುವುದು ಸರ್ವಥಾ ಸಾಧುವಲ್ಲ ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದಳು. ಹೀಗೆ ನಿರ್ಧರಿಸಿದ ದ್ರೌಪದಿಯು ಭೀಮಸೇನನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಕಣ್ಣೀರಿಡುತ್ತ ವಿವರಿಸಿದಳು,.....

ನಡುಗುವ ಧ್ವನಿಯಲಿ ಬಿಡುತ ಕಣ್ಣೀರನು | ಆಡಿದ ಮಾತನು ಬಾಡಿದ ಮುಖವನು
ನೋಡಿದಾಕ್ಷಣ ತೊಡೆದು ನೇತ್ರವ | ಬಿಡು ಬಿಡು ದುಃಖವ ಮಾಡದಿರು
ಮಿಡುಕಿ ನಿನ್ನನು ಹಿಡಿದ ಖಳನನು | ಬಡಿದು ಯಮನಿಗೆ ಕೊಡುವೆ ನೋಡೀಗ |
ತಡವ ಮಾಡದೆ ಗಾಡದಿ ಪೋಗು ನೀ | ಮಾಡಿದ ಚಿಂತೆ ಕೈಗೂಡಿತೆಂದು || ೧೧ ||

ಸ್ಥೂಲಾರ್ಥ : ಕಂಪಿಸುವ ಧನಿಯಲಿ ಕಣ್ಣೀರನು ಸುರಿಸುತ್ತ, ದ್ರೌಪದಿಯು ಕೀಚಕನ ಅವಿವೇಕದ ನುಡಿಗಳನು ಹೇಳಲು, ಬಾಡಿದ(ಕಂದಿದ)ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿದಾಕ್ಷಣ ಭೀಮಸೇನನು "ದುಃಖವ ಮಾಡಬೇಡ, ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಒರೆಸಿಕೊಳ್ಳು" ಎಂದ. ನಿನ್ನ ಮನ ನೋಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ಆ ದುಷ್ಟನನ್ನು ಹೊಡೆದು(ಮರಿಸಿ) ಯಮನ ಆಲಯಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟುವೆ(ಸಂಹರಿಸುವೆ), ಈ ಕಾರ್ಯ ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿ ಆಗುವುದನ್ನು ನೀನು ನೋಡುವೆ, ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡದೆ ಇಲ್ಲಿಂದ ತೆರಳು(ಗಾಡದಿ ಪೋಗು), ನಿನ್ನ ಯೋಜನೆಯಂತೆ ಆ ದುಷ್ಟನ ಸಂಹಾರ ಕಾರ್ಯ ಸಾಧಿಸುವುದು ಎಂದು ತಿಳಿದು ನಿರ್ಭಯದಿ ಹೋಗು ಎಂದ(ಕೀಚಕನಿಗೆ ಗರಡಿಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತೇನೆಂದು ಹೇಳು ಮತ್ತು ನೀನು ನಿರ್ಭಯದಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ತೆರಳು ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ).

ವಿಶೇಷ : ಈಗಾಗಲೇ ಕೀಚಕನು ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ಮುಂಗೈಯಿಂದ ಹಿಡಿದೆಳೆದಾಗ, ಆಕೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದು, ಕೀಚಕ ಅವಳನ್ನು ಕಾಲಿನಿಂದ ಒದ್ದದ್ದು , ಹೇತಿನಾಮಕ ಸೂರ್ಯಭೃತ್ಯನು ಅವಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದ್ದು, ಈ ಎಲ್ಲ ವಿಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿದಿದ್ದರಿಂದ ಕಾರ್ಯ ವಿಳಂಬ ಮಾಡೆನು ಎಂದು ಭರವಸೆ ನೀಡಿದನೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಮೋಸಮಾಡಿ ಪ್ರೋದಳಾ ಶಶಿಮುಖಿಯೆಂ- | ದಾಶೆ ಬಿಡದೆ ತಾ ವ್ಯಸನಗೊಳ್ಳುತ್ತ
ಪೂಶರತಾಪಕ್ಕೆ ಕೇಸರಿಗಂಧವ | ದಾಸಿಯರಿಂದ ಪೂಸಿಕೊಂಡು ಹಾಸುಮಂಚದಲ್ಲಿ
ಬೀಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲಿ | ಘಾಸಿಪಡುತ್ತಿರೆ ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಲೇಸಾಗಿ ನಿನ್ನಭಿಲಾಷೆ
ಸಲ್ಲಿಸುವೆ | ಈಸು ಸಂಶಯ ಬೇಡ ಭಾಷೆ ಕೊಟ್ಟೆ || ೧೨ ||

ಸ್ಥೂಲಾರ್ಥ : ಆ ಚಂದ್ರಮುಖಿಯು(ಸೈರಂದ್ರಿಯು), ವಂಚಿಸಿ ನನ್ನ ಕೈ
ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಳು ಎಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ, ಆಕೆಯ ಸಂಗವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಆಸೆಯನ್ನು
ಬಿಡದೆ ತಾನು, ವ್ಯಸನಗೊಳ್ಳುತ್ತ(ಹೇತಿನಾಮಕ ಭೃತ್ಯನ ಏಟಿನಿಂದ)ಅಲ್ಲದೆ
ಮನ್ಮಥನ ತಾಪದಿಂದ(ಪೂಶರತಾಪಕ್ಕೆ) ದುಃಖಿತನಾಗಿ ಅದನ್ನು
ಪರಿಹಾರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ನೆವದಿಂದ ಕೇಸರಿಗಂಧವನ್ನು ದಾಸಿಯರ ಕೈಯಿಂದ
ದೇಹಕ್ಕೆ ಲೇಪಿಸಿಕೊಂಡು, ಶಯ್ಯಾಮಂಚದಲ್ಲಿ ಗಾಳಿಹಾಕಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ
ತೊಳಲಾಡುತ್ತಿರಲು (ಘಾಸಿಪಡುತ್ತಿರೆ). ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸೈರಂದ್ರಿಯು ಬಂದು
"ಯಾವ ನಿರ್ಬಂಧವಿಲ್ಲದೆ, ನಿನ್ನ ಅಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಡುತ್ತೇನೆ, ಎಷ್ಟೂ
ಸಂಶಯ ಬೇಡ (ಈಸು ಸಂಶಯ ಬೇಡ), ಪ್ರಮಾಣ ಮಾಡಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ "

ನಳಿನಮುಖಿಯಿಂತು ಪೇಳಿದ ಮಾತನು | ಕೇಳಿ ಹರುಷವನು ತಾಳಿದನಾಕ್ಷಣ |
ಖಳನು ಹೊನ್ನಿನ ಜಾಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟೆ-| ನ್ನಳಿಯದಲೆ ರತಿಕೇಳಿಗಾಗಿ
ಕಾಳಗದ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಬಾರೆಂದು | ಪೇಳಿದ ಸುಳುಹನು ಪೇಳಲು ಭೀಮಗೆ
ಖೊಳನ ಕಾಯವ ಸೀಳಲು ತಕ್ಕಂಥವೇಳೆ ಬಂತೆನುತ ತೋಳ ಹೊಯ್ದು ||೧೩||

ಸ್ಥೂಲಾರ್ಥ : ಆ ಕಮಲಮುಖಿಯು(ಸೈರಂದ್ರಿಯು) ಹೀಗೆ ನುಡಿದದ್ದನ್ನು
ಕೇಳಿದೊಡನೆ, ದುಷ್ಟ ಕೀಚಕನು ಸಂತೋಷಹೊಂದಿದವನಾದನು. ಹೊನ್ನಿನ ಜಾಳಿಗೆ
ಕೊಟ್ಟು = ಭಂಗಾರದ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಸಿ, (ಬಲೆಯು ಹೊನ್ನಿನದಾದರೆ ಸಿಕ್ಕಿ
ಬೀಳುವ ಪ್ರಾಣಿಗೆ ಪ್ರಾಣಾಪಾಯದ ವಿಪತ್ತು ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ. ಅದರಂತೆ
ಸ್ತ್ರೀಭೋಗದಸುಖರೂಪದ ಬಲೆಯನ್ನು ದ್ರೌಪದಿಯು ಕೀಚಕನ ಸುತ್ತ ಬೀಸಿದಳೆಂದು
ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಥ.

ಇನ್ನುಳಿಯದೆಲೆ = ಆ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲದೆ, ರತಿಕೇಳಿಗಾಗಿ = ಅಂಗಸಂಗಕ್ಕಾಗಿ, ಗರಡಿಮನೆಯೊಳಗೆ ಆ ರಾತ್ರಿ ಬರಬೇಕೆಂದು ಕೀಚಕನಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಭೀಮನಿಗೆ ದ್ರೌಪದಿಯು ಹೇಳಿದಾಗ, ದುಷ್ಟ ಕೀಚಕನ ದೇಹವನ್ನು(ಖೂನ ಕಾಯವ) ಸೀಳುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸಮಯವು ಒದಗಿಬಂತು ಎಂದು ಭೀಮಸೇನನು ತೋಳ ಹೊಯ್ದು = ಭುಜ ಚಪ್ಪರಿಸಿಕೊಂಡ(ಸಂತೋಷಗೊಂಡನು).

**ನಾರಿ ಇನ್ನಾವಾಗ ಬರುವಳೋ ಎಂದು |
ದಾರಿಯ ನೋಡುವ ಚೋರಕೀಚಕನು
ತೋರಿದ ತಾವಿಲಿ ಸೇರುವ ಬೇಗನೆ |
ಊರೊಳಗಾರೂ ಅರಿಯದಂತೆ
ಕ್ರೂರನು ಮೋಹಿಪತೆರದಲೆನಗೆ |
ನಾರಿಯ ರೂಪ ಶೃಂಗರಿಸು ನೀನೆಂದು
ವಾರಿಜಮುಖಿಯಳ ಮೋರೆಯ ನೋಡಲು |
ನೀರೆ ದ್ರೌಪದಿ ತಾ ನಾಚಿದಳು || ೧೪ ||**

ಸ್ಥೂಲಾರ್ಥ : ಸೈರಂದ್ರಿಯು ಯಾವಾಗ ಬರುತ್ತಾಳೆಯೋ ಎಂಬುದಾಗಿ ನಿಗದಿತವಾದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಹೋಗಿ ಆತುರದಿಂದ ವೀಕ್ಷಿಸುವ ಕಳ್ಳ ಕೀಚಕನು ತೋರಿದ ತಾವಿಲಿ = ಹೇ ದ್ರೌಪದಿ ನೀನು ಹೇಳಿದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ (ಗರಡಿಮನೆಯಲ್ಲಿ) ಹೋಗಿ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಬೇಗನೆ ಊರಿನ ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಮತ್ತೂ ಕ್ರೂರನಾದ ಕೀಚಕನು ನನ್ನನ್ನು ಮೋಹಿಸುವಂತೆ ನನಗೆ ಸ್ತ್ರೀರೂಪವು ಒಪ್ಪುವಂತೆ ಅಲಂಕರಿಸು. ಎಂದು ಭೀಮಸೇನ ಹೇಳಲು, ಕಮಲಮುಖಿಯಾದ ದ್ರೌಪದಿಯು ನಾಚಿದಳು, ಲಜ್ಜಿತಳಾದಳು(ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠನಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿಸುವುದು ಹೇಗೆಂದು ನಾಚಿದಳು ಎಂದರ್ಥ).

ಮುಂದಿನ ಮೂರು ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ದ್ರೌಪದಿಯು ಭೀಮಸೇನನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದ ರೀತಿಯನ್ನು ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜರು ಅತ್ಯಂತ ಶೃಂಗಾರಮಯವಾದ ನುಡಿಗಳಿಂದ ಬಣ್ಣಿಸಿರುತ್ತಾರೆ :

ಬಟ್ಟಮುಖಿಕೆ ತಾನಿಟ್ಟಳು ಸಾದಿನ|ಬಟ್ಟನು ಪಣೆಯೊಳು ಇಟ್ಟು ಕಣ್ಣು ಕಪ್ಪು
ಪಟ್ಟೆ ಪೀತಾಂಬರ ಉಟ್ಟುಕೊ ನೀನೆಂದು | ಪುಟ್ಟಾಣಿಕುಪ್ಪುಸ ಕೊಟ್ಟಳಾಗ
ಕಟ್ಟಾಣಿ ಮುತ್ತನು ಕಟ್ಟೆ ತಾ ಕೊರಳಿಗೆ | ಘಟ್ಟಾಗಿ ಚಿನ್ನದ ಪಟ್ಟಿ ಉಡಿದಾರ
ಧಿಟ್ಟನೆ ಬೆರಳಿಗೆ ಇಟ್ಟಳು ಉಂಗುರ | ವಿಟ್ಟರದೃಷ್ಟಿಯು ತಾಕುವಂತೆ ||೧೫||

ಸ್ಥೂಲಾರ್ಥ : ಬಟ್ಟ ಮುಖಿಕೆ = ವಿಶಾಲವಾದ ಮುಖಕ್ಕೆ, ಸಾದಿನ ಬಟ್ಟನು =
ಗೋಲಾಕಾರದ ತಿಲಕ(ದುಂಡು ತಿಲಕ) ಹಣೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟಳು, ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಡಿಗೆ
ಹಚ್ಚಿದಳು, ಜರತಾರಿಪೀತಾಂಬರವನ್ನು ನೀನೆ ಉಟ್ಟುಕೊ ಎಂದಳು. ನಂತರ
ಪುಟ್ಟಾಣಿ ಕುಪ್ಪುಸ = ಅಂದವಾದ ಸಣ್ಣದಾದ ಕುಪ್ಪುಸವನ್ನು ತೊಡಲು ಕೈಗಿತ್ತಳು.
ಕಟ್ಟಾಣಿ ಮುತ್ತನು = ಒಳ್ಳೆ ಮುತ್ತಿನಹಾರವನ್ನು ತಾನೆ ಭೀಮಸೇನನ ಕಂಠದಲ್ಲಿ
ಘಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದಳು. ಚಿನ್ನದ ಪಟ್ಟಿ ಉಡಿದಾರ, ಭಂಗಾರದ
ಪಟ್ಟೆಯನ್ನು(ನಡುಗಂಟನ್ನು) ಬಿಗಿದು(ಪೀತಾಂಬರದ ಮೇಲೆ ಸೊಂಟದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿ)

ವಿಟ್ಟರ ದೃಷ್ಟಿಯು ತಾಕುವಂತೆ = ವಿಟರು(ಪರಸ್ತ್ರೀ ವ್ಯಾವೋಹವುಳ್ಳ ಪುರುಷರು)
ಆಕರ್ಷಿಸುವಂತೆ, ಧಿಟ್ಟನೆ = ತಕ್ಷಣ(ಅಥವಾ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ನಾಚಿಕೆ ಪಡದೇ)
ಭೀಮಸೇನನ ಕೈಬೆರಳಿಗೆ ಉಂಗುರವನ್ನು ತೊಡಿಸಿದಳು.

ಮುತ್ತಿನ ಮೂಗುತಿ ಕೆತ್ತಿದ ವಾಲೆಯು |
ಇತ್ತೆರ ಬುಗುಡಿಯು ನೆತ್ತಿಗೆ ಅರಳೆಲೆ
ಚಿತ್ತದ ರ್ಯಾಗಟೆ ಉತ್ತಮಕ್ಯಾದಿಗೆ |
ವತ್ತಿಲಿ ಶ್ಯಾವಂತಿಗೆಹೂವು ಗೊಂಡ್ಯ
ಹಸ್ತಕಡಗವು ಮತ್ತೆ ಚೂಡ್ಯವಂಕಿ |
ಮುತ್ತಿನಹಾರವು ರತ್ನದ ಪದಕವು
ಅಥಿಲಿ ನಾರಿಯು ಕುತ್ತಿಗೆಗೆ ಹಾಕಲು |
ಹಸ್ತಿನಿಯೋ ಈಕೆ ಚಿತ್ತಿನಿಯೋ || ೧೬ ||

ಸ್ಥೂಲಾರ್ಥ : ಮುತ್ತಿನಮುಖರ ಕೆತ್ತಿದಓಲೆಗಳು, ಎರಡೂ ಕಿವಿಗಳಲ್ಲಿ ಬುಗುಡಿಗಳು(ಮೂಗಿನಲ್ಲಿ ಮೂಗುತಿ, ಕಿವಿಗಳಲ್ಲಿ ಓಲೆಗಳು ಮತ್ತು ಬುಗುಡಿಗಳು ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸೌಭಾಗ್ಯಸೂಚಕ ಆಭರಣಗಳೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ),ತಲೆಯ ಮೇಲೆ(ಬೈತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಧರಿಸುವ) ಅರಳೆಲೆ, ಚಿತ್ರದ ರ್ಯಾಗಟೆ = ಚಿತ್ರಗಳುಳ್ಳ 'ರಾಗಟೆ' ಎಂಬ ಆಭರಣ(ತಲೆಯ ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ನೆತ್ತಿಯ ಕೆಳಗೆ ಧರಿಸುವ ಒಂದು ಆಭರಣ), ಆ ರಾಗಟೆಯ ಕೆಳಗೆ ಹೆರಳ ಮೇಲೆ ಧರಿಸುವ ಕೇದಿಗೆಪುಷ್ಪದ ಆಕಾರವುಳ್ಳ ಸುವರ್ಣಪುಷ್ಪ, ಅದಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಂತೆ ಶ್ಯಾವಂತಿಗೆ ಹೂವು ಮತ್ತು ಹೆರಳಿನ ಇಳಿಯಿಂದ ತೂಗಾಡುವ ಭಂಗಾರದ ಗೊಂಡ್ಯಗಳು.

ಕೈಗೆ ಕಡಗಗಳು, ಚೂಡ್ಯವಂಕಿ = ಮೇಲ್ಗೈಯಲ್ಲಿ ಧರಿಸುವ ವಂಕಿಗಳು, , ಇದರೊಂದಿಗೆ ಮುತ್ತಿನ ಹಾರ, ಪದಕವನ್ನು ಆದರದಿಂದ ದ್ರೌಪದಿಯು ಭೀಮಸೇನನ ಕಂಠಕ್ಕೆ ಹಾಕಲು, ಈಕೆ(ವೇಷಧರಿಸಿದ ಭೀಮಸೇನ) ಹಸ್ತಿನಿಯೋ ಚಿತ್ತಿನಿಯೋ = ಎಂದು ನೋಡಿದವರು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುವಂತಾದಳು.

(ವಿಶೇಷ : ಹಸ್ತಿನಿ, ಚಿತ್ತಿನಿ, ಶಂಖಣಿ ಮತ್ತು ಪದ್ಮಿನಿ ಎಂದು ಕಾಮಿನಿಯರು ನಾಲ್ಕು ವಿಧ)

ಮುಡಿಗೇ ಮಲ್ಲಿಗೆ ಮುಡಿಸಿ ಸುಗಂಧ |
ತೊಡಿಸಿ ತಾಂಬೂಲ ಮುಡಿಸಿಕೊಡುತಲಿ
ಪ್ರೌಢನ ಸ್ತ್ರೀರೂಪನೋಡಲು ಖೂಳನು |
ಕೂಡದೆ ಪ್ರಾಣವ ಬಿಡನೆಂದಳು
ಮಾಡಿದ್ಯೋಚನೆ ಕೈಗೂಡಿತು ಇಂದಿಗೆ |
ನೋಡು ಆ ಕೃಷ್ಣನು ಹೂಡಿದ ಆಟವ
ಮಡದಿ ನೀನೆನ್ನ ಒಡನೆ ಬಾರೆಂದು |
ನಡೆದನಾ ಖಳನ ಬಿಡಾರಕೆ || ೧೭||

ಸ್ಥೂಲಾರ್ಥ : ಕೇಶಗ್ರಂಥಿಗೆ(ಹೆರಳ ಗಂಟಿನಲ್ಲಿ) ಮಲ್ಲಿಗೆ ಹೂವಿನ ದಂಡೆಯನ್ನು ಮುಡಿಸಿ, ಮೈಗೆ ಪರಿಮಳಗಂಧವನ್ನು ಹಚ್ಚಿ(ಲೇಪಿಸಿ), ತಾಂಬೂಲವನ್ನು ಮೆಲ್ಲಲು

ಕೈಗೆ ಕೊಡುತ್ತ, ಹೀಗೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದಳು" ದುಷ್ಟಕೀಚಕನು ಪುಷ್ಟನಾದ ಭೀಮಸೇನನ ಸ್ತ್ರೀರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿ, ಕೂಡದೆ = ಈ ಸ್ತ್ರೀರೂಪವನ್ನು ಸೇರದೇ, ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ (ಕೂಡಿಯೆ ಮೃತನಾಗುತ್ತಾನೆ)"

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಸಂಕಲ್ಪವು ಇಂದಿಗೆ ಕೈಗೂಡಿತು ಎಂದು " ಹೇ ದ್ರೌಪದಿ ಆ ಕೃಷ್ಣನು ಮುಂದುಮಾಡಿದ ನಾಟಕವನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ನೀನು ಎನ್ನೊಂದಿಗೆ ಗರಡಿಮನೆಗೆ ಬಾ " ಎಂದನು. ಹಾಗೆ ಆ ಖಳನ ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕಿದನು. (ಶ್ರೀಹರಿಯು ತನ್ನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ತನ್ನ ಮೂಲಕ ಕೀಚಕನನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವನೆಂಬ ದೃಢನಿಶ್ಚಯವುಳ್ಳವನು ಶ್ರೀಭೀಮಸೇನ ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ)

ಗರಡಿಮನೆಯ ಮಂಚದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀವೇಷಧಾರಿ ಶ್ರೀಭೀಮಸೇನನು ಹೋಗಿ ಮಲಗಿದನಂತರ ಕೀಚಕನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಆತನೊಂದಿಗೆ ಮಾತನಾಡುವ ಬಗೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವರು :

**ಇಂದುಮುಖದ ಅರವಿಂದನಯನದ | ಮಂದಗಮನೆಯು ಬಂದಳು ಎನ್ನುತ
ನಂದನ ತನಯನ ಕಂದನ ಬಾಧೆಗೆ | ಕಂದಿ ಕಂದಿ ಬಹುನೊಂದೆನೆಂದ
ಹಿಂದಿನಾ ಸುಕೃತದಿಂದಲಿ ನಿನ್ನೊಳಾ| ನಂದವಾಗಿಹುದು ಇಂದಿಗೆ ಕೂಡಿತು
ಕುಂದಣದಾಭರಣ ತಂದೆ ನಿನಗಾಗಿ | ಚಂದದಿಟ್ಟು ನೀನಂದವಾಗೆ || ೧೮ ||**

ಸ್ಥೂಲಾರ್ಥ : ಚಂದ್ರನಂತೆ ಮುಖವುಳ್ಳ, ಕಮಲದಂತೆ ವಿಶಾಲವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳ, ಮೆಲ್ಲನೆ(ಹೆಜ್ಜೆ ಮೇಲೆ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನಿಟ್ಟು) ನಡೆಯುವ ಸ್ತ್ರೀಯು(ಸೈರಂದ್ರಿಯು) ಬಂದಳು ಎನ್ನುತ ಕಾಮನಬಾಧೆಗೆ(ನಂದನತನಯನಕಂದ, ಬಾಡಿ(ಕಂದಿ), ಕುಂದಿ= ಮುದುಡಿ, ಬಹುನೊಂದೆ, ವ್ಯಥೆಪಟ್ಟೆನು, ಈಗ ಅದರ ಪರಿಹಾರಕಾಲವು ಒದಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿದನು. ಒಳಗಡೆ ಮಲಗಿದ್ದ ಭೀಮಸೇನನು ನೋಡಿ, ಸೈರಂದ್ರಿಯಂದು ಭ್ರಮಿಸಿ, ಕೀಚಕನು ಮಾತನಾಡುತ್ತಾನೆ :

"ನನ್ನ ಪೂರ್ವದಪುಣ್ಯದಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಸೇರಿ ಆನಂದಹೊಂದುವುದು ಇಂದಿಗೆ ಸಾಧಿಸಿತು, ನಿನಗೋಸ್ಕರವಾಗಿ ಚಿನ್ನದಾಭರಣಗಳ (ಕುಂದಣದಾಭರಣ) ತಂದಿದ್ದೇನೆ, ಅವುಗಳನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿಕೊಂಡು ನೀನು ಸಂತೋಷಿಸು"

ಈ ನುಡಿ ಮತ್ತು ಮುಂದಿನ ೨ ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಭೀಮಸೇನ ಮತ್ತು ಕೀಚಕನ ಸಂವಾದ ವರ್ಣಿಸಿದೆ :

ಗುಲ್ಲುವಾಡದಿರೊ ಮೆಲ್ಲನೆ ಮಾತಾಡೊ |
ವಲ್ಲಭಕಂಡರೆ ಹಲ್ಲು ಮುರಿವರೊ
ಬಲ್ಲವ ನಿನಗೆ ಸಲ್ಲದು ಈ ಕಾರ್ಯ |
ಗೆಲ್ಲಲರಿಯೆ ಕೊಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಬೆ
ಚೆಲ್ವೆ ಕೇಳು ನಿನ್ನೆ ಹುಲ್ಲೆಗಣ್ಣ ನೋಟ |
ಕೊಲ್ವೆ ಬಗೆಗೆ ನಾ ಗೆಲ್ಲಲಾರೆನೆಂದು
ಗಲ್ಲಮುದ್ದಿಟ್ಟು ಮೈಯ್ಯೆಲ್ಲವ ಹುಡುಕಲು |
ಕಲ್ಲೆದೆಯಲ್ಲಿರೆ ಖುಲ್ಲ ನೊಂದ || ೧೯ ||

ಸ್ಥೂಲಾರ್ಥ : ಗುಲ್ಲು ವಾಡದಿರೊ = ಶಬ್ದ ವಾಡಬೇಡ, ಸಣ್ಣಧ್ವನಿಯಿಂದ ಮಾತಾಡು, ನನ್ನ ಪತಿಗಳು ಕಂಡರೆ(ಇಬ್ಬರ ಸಮಾಗಮ ಕಂಡರೆ) ನಿನ್ನ ಹಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಮುರಿಯುತ್ತಾರೆ, ಬಲ್ಲವ = ಪರಸ್ತ್ರೀ ಸಂಗವು ಒಂದು ಅಪರಾಧವೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವ, ನಿನ್ನ ಈ ಕಾರ್ಯ ಸಲ್ಲದು, ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ.

ಅಥವಾ, ಬಲ್ಲವ = ಸರ್ವವನ್ನೂ ಯುದ್ಧವನ್ನೂ ಬಲ್ಲವನಾದವನು ನನ್ನ ಪತಿಯು(ಭೀಮಸೇನ) ಅವನನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲರಿಯೆ, ಜಯಿಸಲಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ನೀನೇ ಸಾಯುತ್ತಿ. ಈ ಕಾರ್ಯ = ಅವನೊಂದಿಗೆ ಸೆಣೆಸುವ ಕಾರ್ಯ ನಿನಗೆ ಸಲ್ಲದು = ನಿನ್ನಿಂದಾಗದು.

ಆಗ ಕೀಚಕನೆನ್ನುತ್ತಾನೆ : ಹೇ ಸುಂದರಿ! ತಿಳಿದುಕೊ ನಿನ್ನ ಹರಿಣಾಕ್ಷಿಗಳ ನೋಟವು ನನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿರುವ ರೀತಿಯನ್ನು ನಾ ಗೆಲ್ಲಲಾರೆನು, ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಎದುರಿಸಲಾರೆನು. ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತ ಕಪೋಲವನ್ನು ಚುಂಬಿಸಿ, ಮೈಯ್ಯೆಲ್ಲವ ಹುಡುಕಲು = ದೇಹವನ್ನೆಲ್ಲ (ಸ್ತನದ ಭಾಗ ಸ್ಪರ್ಶವಾಡಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ) ತಡಕುತ್ತಿರಲು, ಇದೇನು ಎದೆಯು ಕಲ್ಲಿನಂತೆ ದೃಢವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಚಕಿತನಾದನು, ವ್ಯಥೆಪಟ್ಟನು.

ನಾರಿಯೊ ನೀನೇನು ಮಾರಿಯೊ ಇನ್ನೊಂದು |
ಬಾರಿ ಎನಗೆ ನಿನ್ನ ಮೋರೆ
ತೋರಿಸೆಂದು ಧೀರನ ಸಮೀಪಬಾರದೆ ಓಡುವ |
ದಾರಿಯ ನೋಡುತ್ತಲಿರಲಾಗ
ಬಾರದಂಥ ಪರನಾರೇರ ಮೋಹಿಪ |
ಕ್ರೂರಗೆ ಈ ರೂಪ ಘೋರವಾಗಿಹುದು
ಸಾರದ ಮಾತಿದು ಯಾರಾದರೇನೀಗ |
ಮಾರನ ತಾಪವ ಹಾರಿಸುವೆ || ೨೦||

ಸ್ಥೂಲಾರ್ಥ : ಕಲ್ಲಿನಂತೆ ಕಠಿಣವಾದ ವಕ್ಷಸ್ಥಳವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ಚಕಿತನಾದ ಕೀಚಕ ಅನ್ನುತ್ತಾನೆ " ನೀನು ಸ್ತ್ರೀಯೋ ಅಥವಾ ಮೃತ್ಯುದೇವತೆಯೋ, ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ನನಗೆ ನಿನ್ನ ಮುಖ ತೋರಿಸು, ಎನ್ನುತ್ತ ಧೀರನಾದ ಭೀಮನ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬರದೆ ಓಡುವ ದಾರಿ ನೋಡುತ್ತಿರಲು, ಭೀಮನು ಅವನ ಚಲನವಲನ ವೀಕ್ಷಿಸಿ, "ಒಪ್ಪಿ ಬರದಂಥ ಪರಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಮೋಹಿಸುವ , ಪಡೆಯುವ ಆಸೆಯುಳ್ಳ ಉಗ್ರಸ್ವಭಾವದವನಿಗೆ ಈ ರೂಪ ಭಯಂಕರವಾಗಿಹುದು ನೋಡು" ಎಂದ. ಇದು ಸಾರದ ಮಾತು = ನನ್ನ ರೂಪ ಇಂಥದೆಂಬುದು ಸತ್ಯವಾದ ಮಾತು. ಯಾರಾದರೇನು, ನೀನು ಎಂಥವನಾದರೇನು ಈಗ ನಿನ್ನ ಕಾಮದ ದಾಹವನ್ನು ಮತ್ತೆಂದು ಬರದ ಹಾಗೆ ಹೋಗಲಾಡಿಸುವೆ ಎಂದ ಭೀಮಸೇನ.

ವಿಶೇಷ : ಭೀಮಸೇನನ ರೂಪವು ಪಾಪಿಗಳಿಗೆ ಭಯಂಕರವೂ ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಸೌಮ್ಯವು ಎಂಬುದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ.

ಶುದ್ಧಹೆಣ್ಣೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ ಎನ್ನ | ವಿದ್ಯವ ನಿನಗೀ ಸದ್ಯಕೆ ತೋರುವೆ
ನಿದ್ರೆ ಕೆಡುವಂಥ ಬುದ್ಧಿಯು ನಿನ್ನದು | ಸದ್ದು ಮಾಡದೆ ಮುದ್ದೆಸೆನ್ನ
ಬುದ್ಧಿವಂತೆಂದು ವದ್ದಿಗೆ ಹೋಗಲು | ಎದ್ದು ಸಮೀರಜ ಗುದ್ದಲು ಕೀಚಕ
ಬಿದ್ದನು ಭೂಮಿಲಿ ಗೆದ್ದನೆನುತ ಅನಿ-|ರುದ್ಧನ ಸ್ಮರಿಸುತಲೆದ್ದ ಭೀಮ||೨೧||

ಸ್ಥೂಲಾರ್ಥ : ಶುದ್ಧಹೆಣ್ಣೆಂದು = ನಾನು ಪರಿಶುದ್ಧಸ್ತ್ರೀಯೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ(ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆಲ್ಲ ತಿಳಿದಿದೆ, ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಂತಸ್ಸಂಗಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದವ ಭೀಮಸೇನ, ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನೆಂದು ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ವಿಚಾರ). ನನ್ನ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು(ಸ್ತ್ರೀಕುಶಲತೆಯನ್ನು) ನಿನಗೆ ಈಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸುತ್ತೇನೆ; ನಿದ್ರೆಬರದಂಥ ಮನಸ್ಸು ನಿನ್ನದು(ಕಾಮವಶರಾದವರಿಗೆ ನಿದ್ರೆ ಇಲ್ಲ, ಲಜ್ಜೆಯಿಲ್ಲ, ಭಯವಿಲ್ಲ), ಶಬ್ದ ಮಾಡದೆ ನನ್ನನ್ನು ಮುದ್ದಿಸು ಎಂದು ಭೀಮಸೇನ ದ್ರೌಪದಿಯ ಅನುಕರಣೆ ಮಾಡುತ್ತ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ನೀನು ಬಹುಜಾಣೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹರ್ಷಿಸಿ ಕೀಚಕನು, ವದ್ದಿಗೆ= ಮಗ್ಗುಲಿಗೆ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬರಲು, ಸಮೀರಜ = ವಾಯುಪುತ್ರನಾದ ಭೀಮಸೇನನು, ಎದ್ದು = ಮಂಚದಿಂದ ಎದ್ದು ಮುಷ್ಟಿಯಿಂದ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹೊಡೆಯಲು, ಕೀಚಕನು ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ತಲೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಮೃತನಾಗಿ ಬಿದ್ದನು. ತನ್ನ ಕೆಲಸವಾಯಿತು(ಶ್ರೀಹರಿಸೇವೆಯು ಸಲ್ಲಿತೆಂದು) ಎಂದು ಅನಿರುದ್ಧನ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತ = ನೀನೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಮಾಡಿಸಿದ ಈ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಸುಪ್ರೀತನಾಗೆಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತ ಭೀಮ ಎದ್ದ.

ಮ.ತಾ.ನಿರ್ಣಯದಲ್ಲಿ :ಶಿರೋ ಗುದೇ ಪಾಣಿಪಾದೌ ಚ ತಸ್ಯ | ಪ್ರವೇಶಯಾಮಾಸ ವಿಮೃದ್ಯ ವೀರಃ || ೨೩/೨೪||

ವೀರನಾದ ಭೀಮಸೇನ ಕೀಚಕನ ಶಿರಸ್ಸು ಮತ್ತು ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ಅವನ ಗುದದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ ಮಾಂಸದ ಮುದ್ದೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಕಾಲ್ಚೆಂಡಿನಂತೆ ಒದ್ದು ಅವನ ವಿಕೃತದೇಹವನ್ನು ದ್ರೌಪದಿಗೆ ತೋರಿಸಿದ. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿ ಪರಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಕೆಣಕುವವರಿಗೆ ಆಗುವ ದುರ್ಗತಿಯನ್ನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಸಾರಿದ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಕೆಟ್ಟ ಕೀಚಕ ತಾ ಕೊಟ್ಟ ಲಾಂಛನದಿ |

ಬೆಟ್ಟದಂಥ ದೇಹ ಬಿಟ್ಟ ನಿನ್ನವನ

ಪಟ್ಟಾಗಿ ತೋರುವೆ ದೃಷ್ಟಿಸು ಎನ್ನಲು |

ಭ್ರಷ್ಟನ ನೋಡುವುದೇನೆಂದಳು|

ಕೊಟ್ಟಭಾಷೆಯು ಈಗ ಮುಟ್ಟಿತು ನಿನಗೆ |
ಕೃಷ್ಣನ ದಯದೀ ಕಷ್ಟವು ಹಿಂಗಿತು |
ಪಟ್ಟಣಕೀ ಸುದ್ದಿ ಮುಟ್ಟಿದ ಮುಂಚೆಯೆ |
ಗುಟ್ಟಿಲಿ ಪೋಗುವೆ ಥಟ್ಟನೆಂದ || ೨೨ ||

ಸ್ಥೂಲಾರ್ಥ : ದುಷ್ಟಕೀಚಕನು, ಕೊಟ್ಟ ಲಾಂಛನದಿ = ನೀನು ಅವನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಗುರುತಿನಂತೆ ಅವನು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು, ತಾನು ಬೆಟ್ಟದಂಥ = ದೊಡ್ಡದೇಹವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದನು. ನಿನ್ನವನ = ನಿನ್ನೊಡನೆ ಸರಸವನ್ನಿಚ್ಛಿಸಿದ ಆ ದುಷ್ಟನನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತೋರಿಸುವೆ ನೋಡು, ಅವನ ಗತಿ ಏನಾಗಿದೆ ನೋಡು ಎಂದ. ಆಗ ದ್ರೌಪದಿಯು, ಭ್ರಷ್ಟನನ್ನು ನೋಡುವದೇನಿದೆ ಎಂದಳು.

ಆ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಕೊಂದು ಯಮನಲ್ಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸುವೆನೆಂದು ನಿನಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಮಾತು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಪೂರ್ಣವಾಯಿತು ಕೃಷ್ಣನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಈ ಕಾಟವೂ ಸಹ ತಪ್ಪಿತು. ಈ ಸುದ್ದಿಯು(ಕೀಚಕನ ಮರಣದ ವಿಷಯ) ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಲುಪುವ ಮುಂಚೆ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಜಾಗ್ರತೆಯಿಂದ(ಥಟ್ಟನೆ ಪೋಗುವೆ) ಹೋಗುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಭೀಮಸೇನ ನುಡಿದ.

ಅರಸಿ ನಿನ್ನೊಳು ಸರಸಬೇಕೆಂಬ |
ಪುರುಷನ ಜೀವದೊರೆಸೆ ಕೊಂದೆನು
ಹರುಷದೀ ಪುರದ ಅರಸು ಎಮ್ಮನು |
ಇರಿಸಿಕೊಂಡೊಂದು ವರುಷವಾಯಿತು|
ಬೆರಸಿದ ಸ್ನೇಹಕ್ಕೆ ವಿರಸಬಂತೆಂದು |
ಸರಸಿಜಾಕ್ಷಿಯು ಕರೆಸಿ ನಿನ್ನೊಳ-|

ಗಿರಸದಿರೆ ಹಯವದನನ ಪದಪದ್ಮ |

ಸ್ಮರಿಸುತ ಗದೆಯನು ಧರಿಸುವೆನು || ೨೩ ||

ಸ್ಥೂಲಾರ್ಥ : ಅರಸಿ = ಹೇ ದ್ರೌಪದಿ, ನಿನ್ನೊಂದಿಗೆ ಸರಸವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದ ಪುರುಷನನ್ನು ಜೀವಸಹಿತವಾಗಿ ಕೊಂದೆನು. ಈಗ ಈ ಪಟ್ಟಣದ ರಾಜನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು(ದ್ರೌಪದಿ ಸಹಿತ ಪಾಂಡವರನ್ನು) ತನ್ನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸುಮಾರಾಗಿ ಒಂದು ವರುಷವಾಯಿತು(ಅಜ್ಞಾತವಾಸದ ಅವಧಿ ಮುಗಿಯಲು ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳಿವೆ). ಇಷ್ಟು ಕಾಲ ಕೂಡಿ ಇದ್ದದ್ದರಿಂದ ಬೆಳೆದ ಸ್ನೇಹಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾಯಿತೆಂದು(ಕೀಚಕನನ್ನು ನಿನ್ನ ಗಂಧರ್ವ ಪತಿಗಳು ಕೊಂದರೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯ ಕೇಳಿ) ಸರಸಿಜಾಕ್ಷಿ = ರಾಣಿ ಸುದೇಷ್ಣೆ ನಿನ್ನನ್ನು ತನ್ನ ಅಂತಃಪುರದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿದರೆ, ಹಯವದನನ = ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಪಾದ ಪದ್ಮ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತ ಗದೆಯನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ವಿಶೇಷಾಂಶ : ಕೀಚಕನ ವಧೆಯಾದಾಗ ಅಜ್ಞಾತವಾಸದ ಅವಧಿ ಮುಗಿಯಲು ೧೩ ದಿನಗಳಿದ್ದವು. ರಾಣಿಯು ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದೆ ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿದರೆ, ಭೀಮಸೇನ ಗದೆಯನ್ನು ಧರಿಸುವನು ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ನೆನೆಸಿಕೊಂಡು, ದ್ರೌಪದಿಯು ಸುದೇಷ್ಣೆಯ ಹತ್ತಿರ ಕೇವಲ ಇನ್ನೂ ಹದಿಮೂರು ದಿನ(೧೩ ದಿನ) ಮಾತ್ರ ಅವಕಾಶ ಕೊಡು, ನಂತರ ನೀನು ಇರು ಎಂದರೂ ನಾನಿರಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತಾಳೆ.

" ತ್ರಯೋದಶಾಹಮಾತ್ರಂ ಮೇ ರಾಜಾ ಕ್ವಾವ್ಯತು ಭಾಮಿನಿ | ಕೃತಕೃತ್ಯಾ ಭವಿಷ್ಯಂತಿ ಗಂಧರ್ವಾಸ್ತೇ ನ ಸಂಶಯಃ || ---ಭಾರತ(ವಿರಾಟ ೨೪/೨೯.೩೦)
ಮ.ತಾ.ನಿರ್ಣಯದಲ್ಲಿ : ...ಯಾಹೀತ್ಯೂಚೇ ತಾಂ ಸುದೇಷ್ಣಾ ಭಯೇನ | ತ್ರಯೋದಶಾಹಂ ಪಾಲಯೇತ್ಯಾಹ ತಾಂ ಸಾ೨೩/೩೦

ಹೀಗೆ ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜರು ಅಪೂರ್ವ ಕೃತಿಯನ್ನು, ಶೃಂಗಾರಮಯವಾಗಿ, ತತ್ತ್ವಗಳೆಂಬ ಮಣಿಗಳಿಂದ ಪ್ರೋಣಿಸಿ ನಮಗೆ ಬರೆದು ಕೊಟ್ಟು ಉಪಕಾರಮಾಡಿದ್ದಾರೆಂದರೆ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯೆನಿಸಲಾರದು.

ಹೀಗೆ ಕಿಂಚಿತ್ತಾದರೂ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ನಾವು ನಮ್ಮ ಜೀವನದ ಹೊಯ್ಯಾಟದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು ಶ್ರೀಹರಿ-ವಾಯು ಗುರುಗಳ ಕೃಪೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗೋಣ.

||ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜಾಂತರ್ಗತ ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಂತರ್ಗತ ಶ್ರೀಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣಮಸ್ತು ||